

Rigó Róbert

A Kecskeméti Népbíróság néhány ügye

Európa több országában hoztak létre népbíróságokat a második világháborút követően. Magyarországon 1945 elején állították fel a népbíróságokat¹ annak érdekében, hogy felelősségre vonják a második világháború idején elkövetett háborús és népellenes bűnök elkövetőit. A törvény preambulumban olvashatjuk a népbíróságok létrehozásának indokát is: „az ideiglenes nemzeti kormány attól a szükségstől vezetette, hogy mindazok, akik a magyar népet ért történelmi katasztrófa okozói, illetve részesei voltak, mielőbb elnyerjék büntetésüket.”²

A felelősségre vonás terve már korábban megjelent. A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programjában már 1944. december 3-án kijelentette, hogy „a hazaárulókat, a felelős bűnösöket le kell tartóztatni és átadni az erre a célra létesítendő népbíróságoknak. Vagyonukat el kell kobozni.”³ A Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzeti Kormány felállítását követően 1944. december 22-én nyilatkozatban vállalta, hogy bíróság elé állítja a háborús és népellenes bűnök elkövetőit. A nyilatkozatot a Szovjetunióval aláírt fegyverszüneti egyezményben is megerősítették 1945. január 20-án. Ennek a 14. pontjában rögzítették, hogy „Magyarország közre fog működni a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásában, az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásában és az ítélkezésben e személyek felett.”⁴ A népbíróságok felállításáról szóló rendeletet⁵ január 25-én hozták meg Debrecenben, amit 1945. február 5-én kihirdették, de ekkorra már több népbíróság is megkezdte működését Magyarországon. 1945 májusáig a Budapesti Népbíróságon kívül vidéken, a törvényszéki székhelyeken 24 népbíróságot állítottak fel. A Kecskeméti Népbíróság 1945. március 26-án tárgyalt először.⁶ A Kecskeméti Nemzeti Bizottság (KNB) ülésén már jóval korábban, január 16-án, a kormányrendelet kihirdetése előtt foglalkoztak a helyi népbírósággal. Kőnig Ferenc a KNB-be delegált Magyar Kommunisták Párt (MKP) tag ezen az ülésen kijelentette: „a már felállított népbíróság a munkáját azonnal kezdje meg a politikai vonatkozású s azonfelül mindazon ügyekben, amelyek a rögtönítélő bíróság elé tartoznak”.⁷ Kőnig javasolta,

1 A népbíróságokat az Ideiglenes Nemzeti Kormány 81/1945. M. E. számú rendelete a népbíráskodásról alapján állították fel, ezt módosították az 1440/1945. M. E. rendelettel, amelyeket később 1945. szeptember 16-án törvényerőre emeltek az 1945. évi VII. törvénnyel.

2 Az 1945. évi VII. törvény www.rev.hu/sulinet45/szerviz/dokument/nepbir.htm.

3 Romsics I. köt. 374. o.

4 Romsics I. köt. 380. o.

5 Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 81/1945. M. E. számú rendelete a népbíráskodásról.

6 Tánczos-Szabó (2005) 316. o.

7 Iványosi-Szabó 73. o.

hogy a sok ügy miatt a népbíróság tagjainak a számát emeljék fel ötről tizenegyre.⁸ A népbíróságokkal párhuzamosan a rendeletnek megfelelően népügyészségeket is létrehozottak. A népbíróságok bírói tanácsába a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontban részt vevő pártok delegálhatták a népbírakat. A Kecskeméti Népbíróságon két bírói tanácsot állítottak fel. A népbíróságok és a népügyészségek felállításával párhuzamosan a politikai rendőrség megszervezését is megkezdték. 1945. január 12-én az Ideiglenes Nemzeti Kormány ülésén Erdei Ferenc belügyminiszter ismertette az államrendőrség újjászervezésére vonatkozó rendelettervezetet, amelyben kiemelt szerepet kapott a „*demokratikus államrend védelme és megszilárdítása*”.⁹ Ezzel párhuzamosan már megkezdődött az új rendőrség kiépítése a szovjetek által megszállt területeken a helyi Nemzeti Bizottságok¹⁰ irányításával, amelyekben a vezető szerepet az MKP játszotta, így a rendőrség megszervezésében, irányításában is jelentős befolyást szereztek. A népügyészségek, a népbíróságok és a politikai rendőrség szorosan együttműködött a háborús és népellenes bűnösök felkutatásában és felelősségre vonásában. E szervek kecskeméti működéséről megállapíthatjuk, hogy elsődleges céljuk a régi elittel való leszámolás és az állampolgárok megfélemlítése volt, annak érdekében, hogy előkészítsék a „*terepet*” a kommunista egypártrendszer kiépítéséhez, a totalitáriánus rendszer bevezetéséhez.

A kecskeméti és a mai Bács-Kiskun megye területén korábban felállított népbíróságok működésével Tánzos-Szabó Ágota foglalkozott tanulmányaiban.¹¹ Az 1948-as Magyar Statisztikai Zsebkönyv szerint a kecskeméti népbíróság 805 ügyet tárgyalt, amelyből 753-at fejezett be. A 297 elmarasztaló ítéletéből 32 vált jogerőssé, a 243 fölmentő ítéletből 13 lett jogerős, egyéb módon 213 ügyet fejeztek be. A szabadságvesztésre ítélték közül 154 főt egy éven aluli, 108 főt egytől öt év börtönre, 27 főt öttől tíz évig terjedő börtönbüntetésre ítélték. Három főt öttől tizenöt évig terjedő kényszermunkára ítélték, továbbá két főt legalább három év, 22 főt legalább öt-tizenöt év, míg két főt életfogytiglani kényszermunkára ítélték, további 10 főt vagyoneklkobzásra. A halálra ítélte öt főből négyet kivégeztek.¹² Az áttekintett perek dokumentumai alapján megállapíthatjuk, hogy a helyi népbíróság szigorú ítéleteit másodfokon a Népbíróságok Országos Tanácsa (NOT) rendszerint mérsékelte, gyakran oly módon, hogy a már eddig letöltött büntetést szabta ki az elítéltre, vagy felmentette őket.¹³ A Kecskeméti Népbíróság 1948 októberében fejezte be működését.

A Kecskeméti Népbíróság iratai közül a háború előtti és alatti helyi elite vonatkozó perek dokumentációját tekintettem át, az egyes peranyagok jelentős mennyiségű információt tartalmaznak az új politikai vezetőkre és a politikai rendőrség működésére nézve. Az

8 A KNB 1945. február 15-i ülésén Neuwirth Miklós MKP tag „*sürgeti a népbíróság felállítását*”, a napokkal korábban megjelent kormányrendeletet még nem ismerték Kecskeméten. Iványosi-Szabó 107. o.

9 Soós 82. o.

10 A Kecskeméti Nemzeti Bizottságot (KNB) 1944. december 16-án alakította meg három párt, a Független Kisgazdapárt (FKGP), a Szociáldemokrata Párt (SZDP) és az MKP. Iványosi-Szabó 58–59. o.

11 Tánzos-Szabó (2005): *Népbíróságok működése a mai Bács-Kiskun megye területén 1945 és 1948 között*. In: Szabó Attila (szerk.): *Bács-Kiskun megye múltjából XX*. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, Kecskemét, 2005 és Tánzos-Szabó Ágota (2004): *A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltárának népbírósági fondjai*. Levéltári Szemle, 2004/3.

12 Magyar Katolikus Lexikon, www.lexikon.katolikus.hu (címszó: kecskeméti népbíróság)

13 Ez a gyakorlat a többi népbíróság vonatkozásában is megfigyelhető, ezért terjedt el szélesebb körben a háború után, hogy a NOT rövidítés „*igazából*” azt jelenti, hogy „*Nem is Olyan Tragikus*”.

egyres perek iratanyaga¹⁴ sok érdekes adatot, információot szolgált Kecskemét társadalmi, politikai viszonyaira nézve a vizsgált időszakban.

Az áttekintett bőséges népbírósági ügyek közül terjedelmi okból négy per anyagát választottam ki, hogy e tanulmányomban bemutassam. Az első Hencz János ügye, aki a kecskeméti Nyilaskeresztes Párt vezetője volt rövid ideig, ezért felelősségre vonták. A periratokból azonban az is kiderül, hogy az MKP helyi vezetői, a népbírák és a politikai nyomozók egy része korábban a helyi Nyilaskeresztes Párt tagjai voltak, továbbá az is, hogy Henczék ingóságainak jó részét ellopták a politikai rendőrségen. Liszka Györgyöt, a volt polgármester fiát, aki még nem töltötte be a 18. életévét, is a népbíróság elé állították, mert akarata ellenére besorozták az SS-be. Az ügy iratai alapján betekinthetünk a háború végén a menekültek helyzetébe, és az is kiderül, hogy a politikai rendőrség a fiút a büntetése letöltését követően internálta és továbbra is fogva tartotta. Dr. Matolcsy Károly főorvos annak ellenére, hogy két későbbi miniszter megmentésében is szerepet játszott a nyilas időkben, a város betegeiért is igen sokat tett, mégis nehezen szabadult az alaptalan vádak alól. Varga Gergely ügye pedig igen szemléletesen bemutatja, hogy miként is működött az igazságszolgáltatás és a politikai rendőrség Kecskeméten a szovjet megszállást követően.

1. Hencz János ügye

Hencz Jánost¹⁵ 1945. augusztus 29-én hallgatták ki a politikai rendőrség nyomozói. Hencz 1939-ben lépett be a kecskeméti Nyilaskeresztes Pártba¹⁶, majd 1940 februárjától közel egy évig vezette azt. A kihallgatási jegyzőkönyv szerint Hencz is foglalkozott pártszervezéssel, hozzávetőlegesen 40 főt szervezett be, főként a kollégáit. 1939-ben a Beretvás kávéházban Hencz eltette Szalásit, amiért később 14 nap fogházra ítélték. 1941 elején a párton belül akció indult Hencz ellen, hogy kiszorítsák a vezetésből. Ezt az akciót dr. Sági József¹⁷, dr. Prém József és dr. Prém István vezették ellene. Az akció hamis vádak alapján sikerült 1941. április 4-én, majd ősszel kizárták a pártból is Henczet, aki ezt követően csak a MOVE-ban foglalkozott a politikával. 1944-ben dr. Farkas Ferenc alapította meg a Magyar Nemzeti Szocialista Pártot (MNSZP) Kecskeméten. Dr. Farkas többször is hívta a pártba Henczet, mint a munkásság képviselőjét, de ő nem lépett be. Hencz az MNSZP Rákóczi úti helyiségében többször megfordult, beszélgetett a tagokkal, dr. Farkassal baráti viszonyban volt, gyakran együtt ittak valamelyik kocsmában. 1944-ben a vádlott a gettósítás idején a Károlyi utcai gettónál teljesített szolgálatot mint karhatalmi

---

14 Az egyes népbírósági ügyek dossziéi sokféle iratot tartalmaznak, általában megtalálhatók ezekben a politikai rendőrségen felvett kihallgatási jegyzőkönyvek, az ügyészégi kihallgatási jegyzőkönyv, a vádirat, a népbírósági tárgyalás jegyzőkönyvei, az ítéletek, a NOT-ítéletek, a fellebbezések, a tanácskozási jegyzőkönyvek, az egyéb kérelmek és iratok.

15 Hencz János nevének írása nem egyértelmű, egyes iratokon Hencz, máshol Hencz. 1897. május 10-én született, kőművessegéd. Orgoványon lakott, majd Kecskemétre költözött. 1921-ben tagja volt a Héjjas Iván által szervezett nyugat-magyarországi felkelésnek, 1938-ban belépett a Magyar Országos Véderő Egyletbe (MOVE), annak Kecskeméten választmányi tagja volt.

16 Miután a Teleki-kormány 1939. február 24-én betiltotta a Nemzeti Szocialista Magyar Párt – Hungarista Mozgalmat, alig két héttel később 1939. március 15-én Szalási Ferenc vezetésével megalapították a Nyilaskeresztes Pártot. Paksa 72. o.

17 Dr. Sági József és dr. Prém István kecskeméti ügyvédek, mindketten évi 800 pengő kereseti adót fizettek 1941-ben, ami jelentősen elmaradt a helyi ügyvédek átlagos kereseti adójától (2041 pengő). Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára (BKMÖL) XXV. 18. A Kecskeméti Népbíróság iratai 116/1946. Dr. Márkus Ferenc ügye.

rendőr. *„Ebben az időben a gettóban már csak vagyontárgyak voltak, zsidók nem”.* A vagyontárgyakat a pénzügyigazgatóság innét a raktárakba vitte. 1944 májusában, miután elvitték a városból a zsidókat, Hencz igényelte *„Leitner László zsidó bor és gyümölcskereskedő Tolnai utca 1. sz. alatt lévő lakását és gyümölcs pakoló helyiségét”.* Ezt Bende Imre és Miklós Károly is igényelte, de Hencz kapta meg. A házban négy üres helyiség volt és a pakolósín. Ezeken kívül a házban két helyiség volt még, amelyeket a pénzügyigazgatóság lepecsételt, mert ide rakták be a zsidó bútorokat. Henczék 1944. október 22-én felpakoltak az itt talált szekérre és elmenekültek a városból. Kocsijukat a Dunántúl felé haladó katonai alakulat kocsija után kötötték, velük mentek az Izsáki úti elágazásig, körülbelül 15 km-t. Ezután a fogház kocsija után kötötték a sajátjukat, és azzal mentek Dunaföldvár, Simontornya, Székesfehérvár, Veszprém útirányon át, Németországba, Ehrfurtig. Itt lágerbe kerültek, 1945. április közepén az amerikaiak szállták meg a tábor, augusztus 7-én indultak vissza, Csehországon keresztül Budapestre, ahol egy igazoltatás alkalmával őrizetbe vették.

Hencz Jánosné¹⁸ 1945. augusztus 26-án hallgatta ki a politikai rendőrség. Hencz Jánosné előadta, hogy Kiskőrösről Édes Jenő százados támogatta férjét, hogy szervezze meg a Nyilaskeresztes Pártot Kecskeméten. Tőle kapott belépési nyilatkozatokat és propagandaanyagokat is. Először nyolc taggal alakult meg a párt a városban. A piacra járt a férje és ott agitálta az embereket. Henczné nem volt tagja a pártnak, nem ért rá, mert gyümölcskereskedéssel foglalkozott. Azt vallotta, hogy miután férjét kizárták, belépett a Farkas által szervezett MNSZP-be. Leitnerék házába Mendényi János főhadnagy lakott, miután a lakásból elvitték a zsidókat, üresen állt, ekkor igényelték a városházán. Hencz segédrendőr volt ebben az időben.

1945. szeptember 17-én dr. Garbera Sándor néppügyész hallgatta ki Henczet, aki ismertette vele a rendőrségen felvett jegyzőkönyvet. Hencz aláírta, hogy *„az abban foglaltak megfelelnek a valóságnak. (...) A rendőrség előtt az igazat vallottam, velem szemben semmiféle kényszerítő eszközök nem alkalmaztak.”* Henczet még ezen a napon előzetes letartóztatásba helyezték.

Október 9-én a fogház felügyelője vett fel jegyzőkönyvet Hencz kérelme tárgyában. Ebben a fogvatartott kifejtette, hogy feleségét, Végh Ilonát 1945. augusztus 24-én vagy 25-én letartóztatta a kecskeméti politikai rendőrség. Ekkor lefoglalták és letétként a rendőrségre szállították a lakásukon lévő Németországból hazahozott közös tulajdonukat: *„Női és férfi ruhaneműk, női és férfi fehérneműk, ágyneműk, pokrócok, lábbelik, talpbőrök, ponyvák, varrógép, két ládában élelmiszerek, edények stb.”* Ezeket a letétbe vett tárgyakat kérte, hogy szállítsák át a fogházba, ahol ő előzetesben van, és itt kezeljék a tárgyait letétként.

November 13-án ismét jegyzőkönyvet vettek fel Hencz rendőrségi kihallgatásán. Ekkor Hencz egészen más dolgokról beszélt, mint korábban. A vádlott elmondta, hogy Básti Ágostont 1940 tavaszán ismerte meg. Ekkor Hencz megegyezett Bástival, hogy *„a vezetésem alatt álló nyilas pártba szabad lehetőséget adtam a kommunista érzelmeikről közismert egyéneknek arra, hogy a párt keretein belül szabadon szervezkedhessenek, mint kommunisták. Az 1940. év nyarán hetenként többször megbeszélést folytattam Hegedűs József úrral is, ki Básti Ágoston úrral egyetemben szorgalmasan küldözgették be a vezetésem alatt álló pártba a kommunista érzelmeikről közismert embereket.”* Hencz vallomása szerint a *„szervezkedést a hatóságok előtt a párt kereteivel maga fedezte”.* A kecskeméti rendőrkapitányság felfigyelt erre, ezért többször berendelték Henczet Keresztes Andor rendőrfőtanácsos elé, aki kijelentette, hogy a nyomozati anyagok szerint a pártnak kommunista tagjai is vannak, ha erről bizonyítéka lesz feloszlatja és betiltja a pártot. 1941-re nyilvánvaló lett a tagság előtt is, hogy a pártban kommunisták is

¹⁸ Hencz János felesége Végh Ilona 1904-ben született, gyümölcskereskedő, vagyontalan, a Tolnai u. 1. szám alatt laktak.

vannak, ezért felelősségre vonták Henczet, ekkor dr. Prém József, *„mint bűdös kommunistát lelövással fenyegetett.”* 1941. április elején Hencz-cel együtt kivált a tagok kétharmad része a pártból, mivel ők nem voltak nyilasok. A párt megmaradt tagjai büszkén hirdették, hogy *„sikerült a pártot a Hencz-féle kommunista bandától megtisztítani”*.

A Kecskeméti Népbíróság 1945. december 28-án tárgyalta Hencz János ügyét. A népbírák között több olyan személy is volt, akiket korábban felsorolt, hogy annak idején tagjai voltak a nyilas pártnak. A tárgyaláson Hencz kifejtette, hogy nem érzi magát bűnösnek. Hencz elmondása szerint nem volt alapító tagja a pártnak, bár belépett 1939 közepén. 1941 októberében kizárták, de már korábban, 1941 áprilisában kilépett a pártból *„Básti Ágostonnal a kommunista párt jelenlegi titkárával együtt, aki szintén tagja volt abban az időben a nyilaskeresztes pártnak, magunk köré gyűjtöttük a kommunista érzelmű baloldali egyéneket és azok működését fedeztük a pártban”*. Hencz kifejtette, hogy nem érti miért vonták őt felelősségre, hiszen ő csak fedezni akarta a hatóságok előtt a kommunistákat. Akiket annak idején beszervezett a pártba, mind baloldaliak és jelenleg is tagjai az MKP-nak.

A népbírósági ítélet szerint Hencz bűnös az 1440/1945. M. E. rendelet 12. §¹⁹ alapján népellenes bűntettben, ezért főbüntetésként négy év börtönre ítélték, mellékbüntetésként politikai jogainak gyakorlását 10 évre felfüggesztették. Az ítélet indoklása szerint a rendőrségen tett vallomásait vették alapul. Eszerint Hencz nem tudta bizonyítani, hogy baloldali lett volna, és csak látszatból lépett be a Nyilaskeresztes Pártba és ott kommunistákat szervezett volna be. A vádlott nem indokolta, hogy miért vallott másként a tárgyaláson, mint a nyomozás során. Tényként állapította meg a népbíróság, hogy *„fasiszta pártban tisztséget vállalt és abban tevékeny működést is fejtett ki.”* A vezetőbíró a bizonyítási eljárást befejezettnek nyilvánította. Az ügyész fellebbezett az ítélet ellen, ezért feljebb terjesztették az ügyet a NOT-ra.

Ezt követően Hencz több levelet írt a NOT-hoz, amelyekben ártatlanságát igyekezett bizonygatni, és közben kifejtette, hogy azok, akik korábban nyilasok voltak, most az új berendezkedés meghatározó szereplői lettek.

1946. január 2-án Hencz levelet írt a NOT-nak, ebben fellebbezett a december 28-i ítélet ellen. Leírta, hogy a tárgyaláson nem hallgattak meg tanúkat. Az ítélethirdetést követően nyolc napon belül fellebbezhetett volna, de nem kapott jegyzőkönyvet a tárgyalásról. Leírta, hogy valójában egyetlen tagot sem szervezett be a pártba, az a szervezők dolga volt, de a rendőrségen ezt be kellett vallania. Valójában a párt vezetője volt 1941. április 5-ig, ezt követően kizárták és megfosztották vezetői tisztségétől. Utána dr. Prém István ügyvéd vezette a Nyilaskeresztes Pártot a legutóbbi időig. Hencz leveléhez csatolta a pártból való kizárási okmányát is. Hencz leírta, hogy 1945. november 10-én Dózler rendőrtanácsosnak előadta, hogy amit augusztus 29-én vettek fel jegyzőkönyvet a rendőrségen, az nem felel meg a valóságnak. Dózler, a politikai nyomozóosztály vezetője *„utasította Balogh Lóránt és társa politikai nyomozó közegeket, hogy a valódi tényállásnak megfelelőleg vegyék fel a jegyzőkönyvet és azt a megadott adataim alapján nyomozzák le.”* Hencz leveléhez csatolta ezt a jegyzőkönyvet is, amit a *„kecskeméti népbíróság teljesen figyelmen kívül hagyott”* a tárgyalás során. Hencz János kérte, hogy az 1945. augusztus 29-én aláírt jegyzőkönyvet és a szeptember közepén az ügyész által felvett jegyzőkönyveket tekintsék semmisnek *„mert azokat a többi cella társaim láttára és azok jajj kiáltásának hallatára írtam alá azzal a tudattal, hogy azok sorsát így elkerülhetem”*. Hencz kérte a NOT-ot, hogy a tanúit hallgassák meg, és a november 13-án

19 Az 1945. évi VII. törvénycikk 12. §-a szerint *„népellenes bűntettben bűnös az is: (2) aki anélkül, hogy evégből vele szemben közvetlenül vagy közvetve kényszer alkalmaztatott volna, a németek által Magyarországon szervezett Volksbundba tagként belépett, vagy fasiszta, illetőleg demokráciaellenes pártban, szervezetben vagy alakulatban tisztséget vállalt, avagy tagként tevékeny működést fejtett ki”*.

felvett jegyzőkönyv alapján indult nyomozati anyagokat is kérjék be. Hencz tanúkat is felsorolt az elérhetőségükkel együtt, akik az igazát bizonyítani tudják, ők jórészt az MKP vezetői, és egy részük népbíró is volt: „Hegedűs László népbíró, lakik az MKP székházában, B. Galla József népbíró, a népbíróságnál, Básti Ágoston MKP városi főtitkár, Balogh Lóránt politikai nyomozó, B. Galla Pál (Milovics falu I. u.) politikai nyomozó.”

1946. március 8-án Hencz újabb levelet írt a kecskeméti fogházból a NOT-nak. Hencz kérte a NOT-ot, hogy határozzanak az ügyében. A baloldali embereket ő 1939–40-ben szervezte be a Nyilaskeresztes Pártba. A baloldali munkások a nyilaspárt felé orientálódtak 1940-ben, mert itt szabadon szervezkedhettek. A szervezkedést ő fedezte a hatóságok előtt, ezt igyekezett titokban tartani a vezetés és a hatóságok előtt is. Hencz kifejtette, hogy sokan, akik most magas pozícióban vannak, tovább voltak a nyilaspártban, mint ő, példaként felsorolta Básti Ágostont, az MKP főtitkárát, B. Galla Pál népbírót, B. Galla József népbírót, Halász Pál népbírót, Bódi Jánost, a Nemzeti Parasztpárt vezetőjét. Hencz szerint 1945. augusztus 29-én a rendőrségen a nyomozók akarata szerint történt a jegyzőkönyv felvétele. Leírta, hogy a kihallgatása miként zajlott: „Ugye ez így történt, ellent mondani nem lehetett, ismételni kellett, hogy úgy történt. Aki a rendőrségen nem a nyomozó urak kívánsága szerint vallott, ott működésbe jött az »igazságot osztó gumibot.« Halott édesanyja emlékét „a vadállati bőrből bújó nyomozó több mint két órán át a leggyalázatosabb módon gyalázta haló poraiba.” Szó szerint emlékszik szavaira, amit le is írt: „Bazd meg azt a büdös rothadt picsájú bárcás kurva anyádat. Emlékszel-e te dísznó, mikor sánkórosra baszták azt a rothadt picsájú büdös kurva anyádat a katonák. Emlékszel-e, hogy a legnagyobb kurva volt Kecskeméten, az a te rothadt picsájú bárcás kurva anyád!” Hencz leírta azt is, hogy ez a trágár szidalmazás nagyon fáj neki és mindenbe bele kellett egyeznie. Erre az erőszakkal kicsikart jegyzőkönyvre építették fel később a népbírósági ítéletet. Hencz azzal is érvelt, hogy ha ez az augusztusban felvett jegyzőkönyv igaz lett volna, akkor miért vettek volna fel egy új jegyzőkönyvet novemberben is. Kifejtette, hogy nem érti, miért nem vették figyelembe a tárgyaláson az új jegyzőkönyvet.

Hencz levelében leírta azt is, hogy „a demokráciának szerintem jellemes és becsületes emberekre van szüksége. (...) Végtelenül csodálkozom azon, hogy itt Kecskeméten az államrendőrség tagjai közé beszívároghattak olyan egyének is, akik a rájuk bízott és a rendőrségi raktárba elhelyezett értékeket eltulajdonítsák.” Hencz leírta, hogy a felesége nem volt nyilas, sőt zsidóbarátsága közismert volt. A legnehezebb időkben is több zsidó családot látott el élelemmel, mégis internálták és elvették mindenét.

Hencz észrevételi kérelmet írt a NOT-hoz 1946. március 12-én. Ebben kifogásolta, hogy B. Galla József népbíró négy éven keresztül a Nyilaskeresztes Párt tagja volt, majd mint népbíró a legszigorúbb büntetést kérte ellene. Hencz leírta, hogy 1944 tavaszán a kecskeméti Nyilaskeresztes Párt segítette a Gestapót a zsidók elhurcolásában, ekkor Galla mint vezető részt vett a nyilaspártban, így feltételezhető, hogy részt vett a deportálandók listájának összeállításában is. „A kecskeméti népbíróságon a nyilas Galla József népbíró Úr és társai ellen tett feljelentésem, a lefolytatott nyomozás már igazolta. Tekintettel arra, hogy az általam feljelentett nyilas népbíró uraknak 4 éves nyilas tagságát, és nyilas tevékenységét iparkodott a kecskeméti Népbíróság homályba burkolni. Erre való tekintettel, a kecskeméti Népbíróság, minden tárgyalás megtartása nélkül, az iratokat az Országos Népbírósághoz terjesztette fel. A demokráciában szerzett érdemeik elismerése végett kérte a további eljárás megszüntetését. (...) A népbíróság több nyilas népbíróval rendelkezett”, amit a nyomozás is igazolt. A nyilaspártban való tevékenységük igazolására tíz tanút nevezett meg Hencz címmel együtt.

Hencz újabb levelet írt a NOT-nak 1946. április 9-én, melyben fellebbezni kívánt a Kecskeméti Népbíróság végzése ellen és felülvizsgálatot kért ügyében. Ebben a levelében leírta, hogy 1945. december közepén kérelemmel fordult a Népbírósághoz, hogy a

kecskeméti rendőrségen fogva tartott felesége és a gyermeke ruháit és egyéb ingóságait a rendőrség raktárából szállítsák át az ügyészségre. A téli időre kérte a ruhákat a családja és a maga számára. A börtönben a lerongyolódott ruháit szeretne volna lecserélni.

Ezt a kérését a politikai rendőrség elutasította²⁰ „azon indoklással, hogy ők tőlem nem vettek el semmit, s így nincs mit visszaadni”. Tanúkkal tudja igazolni, hogy az összes ruhájukat bevitték a rendőrség raktárába, ahonnan azok eltűntek. Kimutatást is mellékelte az ingóságokról, amiket lefoglaltak nála. Hencz véleménye szerint Szabó József nyomozó bűnsegéd az ügyben mert „az értékeinket eltulajdonítók munkáját saját akarata-ra-e, vagy a felettese dr. Dános Endre, politikai osztály vezető-helyettesének utasítására-e, akarja-e ezen értékek hollétét homályba burkolni.” Hencz leírta: „Tény az, hogy feleségem és fiam őrizetbe vételével egyidejűleg a Németországból visszahozott összes értékeinket, a kecskeméti politikai rendőrség a rendőrségi raktárba szállította be.” Hencz szerint az értékek eltűnéséért felelős a politikai osztály helyettes vezetője, a raktárosok és a beszállítást végző nyomozók, mert az értékek nagy része eltűnt, ellopták. Hencz leírta: A „demokratikus államrendőrség kecskeméti politikai osztálya tudatában van mindazon értékeknek melyet tőlünk elvettek, és ez készítette dr. Dános urat arra, hogy idős Hencz Jánosné internáltassa, így adódott mód és lehetőség arra, hogy a Hencz család értékeit eltulajdonítsák. Hogyan lehetséges az, hogy a Henczék tulajdonát képező értékeket a rendőrségen »csáki szalmajaként« kezelték. (...) Dr. Dános Endre úr ki úgy látszik a Demokráciát úgy értelmezi, hogy egyesektől mindent el kell venni és hogy a kifosztottak ne kereshessék a tőlük jogtalanul elvett értékeket, hát egyszerűen dr. Dános úr hatalmi joga lehetőséget [ad – R. R.] arra, hogy a kifosztott feleket internálja. Dr. Dános úr azt hiszi, ha ő a feleségemet ütőkártyaként kezében internálva tartja, akkor talán nem merem az értékeinket rajtuk követelni. (...) Emiatt adódott elő, hogy ilyen és hasonló esetek folytán a demokratikus nemzetgyűlés előtt is rámutattak arra, hogy a kecskeméti rendőrségen több százezer arany pengőnek megfelelő értékek tűntek el.”

Hencz feltette azt a kérdést is, hogy az 1945. november 13-án felvett jegyzőkönyvben megnevezettek ellen miért nem indult meg a bűnvádi eljárás. „Dános úr nem mert velünk szemben fellépni? Ezek között a nevek között nem is egy négy éves nyilas mültra tekint vissza. Úgy látszik ezek az urak lehettek a múltban jó nyilas szervezők, 1940 őszétől az 1944. évi felszabadulásig, akkor pedig fordítottak egyet a köpönyegen és egyszerre jó demokratákká váltak. Talán a nyilas érdemeik elismerése fejében egyesek népbírói tagságot, mások pedig pártbeli főtisztviselés viseléssel bíztattak meg a demokráciában. Miért hunytak szemet efelett a nyomozók?” Hencz levelében azt is felvetette, hogy az ügyét a népbíróság nem tárgyalta 1946. január 11-én. Nem érti, hogyan hozhatott határozatot a népbíróság „az érdekelt felek meghallgatása nélkül.” A végzést kéri nyilvánítsák semmisnek és tartsanak rendes tárgyalást. Hencz azt is kifogásolta, hogy a népbírósági tárgyalásán az egyik népbíró B. Galla József volt, „aki 1940 őszétől végig nyilas tag volt és ő szervezte be a vasgyári munkásokat.”

Hencz 1946. november 12-én ismét írt a NOT-nak a szegedi fogházból, ide helyezték át ez év október 28-án. Ügyében semmisséget kért megállapítani az 1945. december 28-i ítélet kapcsán. A NOT 1947. szeptember 12-én tárgyalta Hencz ügyét. A NOT a Btk. 91. §-ának alkalmazásával két évre csökkentette Hencz börtönbüntetését, amelyből 1 év 11 hónap és 9 napot kitöltöttnek vett a NOT, mert azóta előzetesben volt. Enyhítő körülményként vették

20 1946. január 4-én dr. Dános Endre százados, a politikai osztály vezetője írt a Kecskeméti Népbíróságnak. Ebben Dános kifejtette, hogy Hencz János kérését, hogy hozzák át az ingóságait a rendőrség raktárából a fogház raktárába, „nem áll módomban teljesíteni, tekintve, hogy a nevezett őrizetbe vétele alkalmával a rendőrség semminemű ingóságot le nem foglalt és Hencz János őrizetessel együtt be nem szállított. Felesége őrizetbe vételének alkalmával, aki ellen közigazgatási úton internálás lett folyamatba helyezve olyan ingóságok őrizetbe vétele történt, amelyeknek tulajdonjogi vonatkozása tisztázatlan (nagy része magyar és német kincstári eredetű) a többinél a jogszerű szerzési mód meg nem állapítható. Miatán Hencz Jánosnak és feleségének az ügye kettős jellegű, így az ingóságok átadása iránti kérelem elutasított.”

figyelembe, hogy 1941-ben kilépett a pártból. Több NOT-ítélet esetében is megfigyelhetjük, hogy úgy határozták meg az ítélet mértékét, hogy a már letöltött büntetést vették alapul, és felfelé kerekítve ahhoz igazították a fogvatartás mértékét.

1947. szeptember 16-án bocsátották szabadlábra Hencz Jánost Szegeden. Innét Veszprémbe távozott, a Rózsa u. 3. alá.²¹

2. A volt polgármester fia, Liszka György ügye

Dr. Liszka Béla²²családja Nyugatra menekült Kecskemét kiürítését követően, fia, Liszka György²³azonban 1945-ben visszatért Kecskemétre, a politikai rendőrség hamarosan letartóztatta, majd még ebben az évben népbíróóság elé állították a fiút, aki még nem töltötte be ekkor a 18. életévét. A következő évben hazatért felesége is, akit szintén népbíróóság elé állítottak.

Liszka György 1945. augusztus 12-én tért vissza Kecskemétre, és önként jelentkezett a rendőrség politikai osztályán, ahol 1945. augusztus 15-én hallgatták ki. Liszka a rendőrségi vallomásaiban mind az édesapjára, mind magára nézve terhelő vallomást tett, minden bizonnyal a rendőrség jól ismert vallatási módszerei miatt. Liszka elmondta, hogy *„otthon a családban erős jobboldali nevelést kaptam. Apám németbarát és erősen antiszemita volt. (...) Apám állandóan a zsidók országromboló, és káros tevékenységéről próbált meggyőzni. (...) Észrevettem apám igazságtalanságait.”* A jegyzőkönyvben foglaltak szerint apja és Zöldy Márton²⁴ csendőr százados megbeszéltek, *„hogy abból tudja meg Kecskemét népe, hogy itt a zsidóknak az utolsó perc, hogy viszik a zsidókat innen, ha ledűl a zsidó templom kupolája. Ezt a merényletet ördögi módon tervezték ki. Mégpedig úgy, hogy a téglagyárban senyvedő szerencsétlen zsidókat hozza be a városba és velük saját magukkal ütették le a zsidó templom kupoláját. Azt akarták, hogy ez legyen az utolsó emléküik Kecskemétről. (...) Apám hozzájárult Zöldy e kegyetlen tervéhez és rendőrkor-dont vezényelt ki a munka síma lebonyolítása érdekében. A merénylet nem sikerült. Csupán azért, mert a kupola nagyon meg volt erősítve vas traverzekkel. Csákány nem fogta.”* Liszka György vallomása szerint maga is gyakran lezsidózta zsidó vallású diáktársait. *„Kegyetlen és durva vicceket csináltunk velük, többi hasonló felfogású társammal egyetemben. Mondottam nekik, hogy piszkos, bűdös zsidók, miattatok van a háború. Több esetben zsidó diáktársamat, csupán azért, mert zsidó volt, meg is vertük.”*

21 BKMÖL XXV. 18. A Kecskeméti Népbíróóság iratai 436/1945. Hencz János ügye.

22 Dr. Liszka Béla Kecskemét korábbi polgármestere volt. 1895-ben született Kecskeméten, apja a főreáliskola tanára volt. Liszka Kecskeméten tanult, jogi végzettséget szerzett, majd részt vett az első világháborúban. 1919-ben Szegeden belépett a Nemzeti Hadseregbe. 1921-től Kecskemét város aljegyzője, majd tanácsnoka volt. 1938-ban lett a város polgármestere. 1944-ben együttműködött a Gestapóval, már október 20-án esküt tett a Szálasi-kormányra. A háború végén Nyugatra távozott, Münchenben halt meg 1978-ban. Péterné 168. o.

23 Liszka György 1927. december 4-én született, ebben az időszakban gimnáziumi tanuló. Édesanyja Szabó Mária, a Mária körút 15. szám alatt lakott.

24 Dr. Zöldy Márton csendőr százados részt vett az 1942-es újvidéki razziában. Az 1943-as felelősségre vonás elől társaival Németországba menekült, a német megszállást követően tért vissza Magyarországra a németekkel. A háború után kiadták Jugoszláviának, ahol a népbíróóság halálra ítélte és kivégezte.

Liszka György a továbbiakban a meneküléséről beszélt a kihallgatási jegyzőkönyv szerint. „1944. október 9-én menekültem édesanyámmal és dr. Horváth Ödön²⁵ családjával Székesfehérvárra”, édesapja még Kecskeméten maradt, csak később ment utánuk. „Innen Balatonlellére, majd Keszthelyre mentünk. December 4-én tovább mentünk Vasvárra.” Liszka György az édesanyjával vonattal indult Grazba, ott akartak letelepedni, de csak Bécsújhelyig jutottak és ott maradtak 1945. január 6-ig. „1945. jan. 6-án a németek minden férfit 16 évtől felfelé befogtak hadimunkára.” Liszka Györgyöt is elszakították édesanyjától. Vonattal Josefstadtbba vitték, ott egy kaszárnnyában elszállásolták, és innét vitték őket naponta dolgozni.

Liszka György népbíróági tárgyalása 1945. szeptember 15-én volt. A népügyész szerint a vádlott a 81/1945. M. E. rendelet 13. § 4. pontjába ütköző háborús bűncselekményt²⁶ követett el, mert mint magyar állampolgár belépett az SS kötelékébe, és ott egy ideig szolgálatot teljesített. A tárgyaláson Liszka a menekülésére vonatkozóan és az SS-ben játszott szerepéről itt is hasonlóan nyilatkozott, mint a rendőrségen. Egyes részeket részletesebben bemutatott. Kifejtette, hogy kényszer hatására lépett be az SS-be, mert aki nem lépett be, azt félholtra verték. Február 3-án egy magyar tiszt igyekezett meggyőzni őket, hogy lépjenek be az SS-be. Akik Josefstadtban nem akartak belépni az SS-be, és ezt nyíltan kimondták, azt a németek elvitték és alaposan elverték. „Mikor láttuk, hogy azok a fiúk verve és összetörten térnek vissza, valamennyien megijedtünk és jelentkeztünk belépésre.” Liszkát a gazdasági hivatalba osztották be, emellett tolmács is volt, mert jól beszélt németül. A foglyokkal erődítési munkákat végeztek. Liszka György egy cseh munkaszolgálatossal tervezte a szökést, aki civil ruhát adott volna neki, de nem volt ott a megbeszélthelyen. Így Liszka 1945. március 15-én egyedül szökött meg, és sebesült német katonának adta ki magát, mert jól beszélt németül. Mikor az SS igazoltatta, nem voltak papírjai, „itt elfogtak az SS katonák s mivel nem tudtam magam igazolni, bevitték egy őrszobára. Elkezdték vallatni, megverték, s két fogam kiverték. Addig vallattak, míg rájöttek, hogy Josefstadtból vagyok szökevény s visszavitték.” Ezek után Liszkát egy büntetőszázadba osztották be. Később a magyar 44-es tábori tüzérek egyik tisztje megengedte, hogy velük menjen, így sikerült megszöknie az SS-ből. Április 28-án került Ramsitzba, itt hallotta, hogy a mai Alsó-Ausztriában található Krumauban kecskemétiiek vannak, ezért május 3-án átment oda és ott találkozott Kecskemét város tűzoltóságával, akik ide menekültek a felszereléssel együtt. Itt találkozott Papp István tűzoltóparancsnokkal és Kovács Gergellyel, a helyettesével is. Megbeszéltek, hogy együtt hazajönnék Kecskemétre. Itt Liszka az oda kitélepített Weiss Manfréd gyár különítményénél helyezkedett el mint gyári munkás. Itt dolgozott 1945. augusztus 3-ig, ekkor indult haza Kecskemétre a tűzoltókkal. Liszka elmondta azt is, hogy szüleitől teljesen elszakítva, egyedül volt, és kényszer hatására lépett be az SS-be, mert aki nem lépett be, azt félholtra verték. Többször is megszökött, tehát nem akart SS-katoná lenni.

Papp István tűzoltóparancsnokot tanúként hallgatták ki, aki elmondta, hogy Krumauban találkoztak Liszka Györggyel. „Szedett-vedett, rongyos ruhában volt, kiéhezve, gondozatlan

25 Dr. Horváth Ödön 1901. november 26-án született Lajosmizsén. Az első világháborúban tartalékos főhadnagyként harcolt, majd jogi végzettséget szerzett. 1925-től a *Kecskeméti Közlöny* politikai napilap tulajdonosa és főszerkesztője lett. A német megszállást követően, 1944. április 26-án Kecskemét főispánjává nevezték ki. A háború után visszatért Kecskemétre, a népbíróság elé állították, de a perirata elveszett. A NOT egy év börtönre ítélte, 1945. augusztusától előzetes letartóztatásban volt 1946. szeptember 16-ig, így azt elöltöltinek vették. 1956 decemberében hunyt el Kecskeméten. Péterné 126. o.

26 Az 1945. évi VII. törvénycikk 13. § 4. pontja alapján vádolták, mely kimondja, hogy „háborús bűnös az is: aki magyar állampolgár létére a német hadsereg, vagy biztonsági szolgálat (SS, Gestapo stb.) kötelékébe lépett”.

külseje volt.” Azt mondta nekik, hogy kénytelen volt belépni az SS-be. Együtt jöttek haza. A gyár konyháján dolgozott. Ugyanezt mondta Kovács Gergely és Góbor István tűzoltók is. Papp István és Kovács Gergely is a rendőrség fogdájában volt ekkor, tehát őket is letartóztatták, mert ide kézbesítették nekik az idézést.

Özv. Szabó Lászlónét, a vádlott anyai nagynyáját, aki a törvényes képviselője volt, szintén kihallgatták az ügyben. Elmondta, hogy unokája rendes, vallásos gyermek, az iskolában első tanuló volt. Tanulmányait szeretné folytatni, ezért jött haza. Az ítéletnek megvan a tanácskozási jegyzőkönyve is. Ebből kiderül, hogy a népbírák egyik része (Csipő Sándor FKGP, Szabó István PDP, Rácz Gergely SZDP) 6 hónap börtönre, míg másik része (Galla József NPP, Tompos Sándor MKP, Gondy Zoltán Szabad Szakszervezetek) egy év börtönre akarta ítélni Liszrát. Mivel szavazategyenlőség volt, ezért a vezető bíró döntött. Dr. Révész Zoltán vezető bíró szerint figyelemmel kell lenni a vádlott fiatal korára, büntetlen előéletére és arra, hogy kényszer hatására lépett be az SS-be, „mint fiatal 17 éves »gyerek« a szüleitől elszakítva, idegenben, minden pénz és élelem nélkül állt kidobva a »nagyvilágba« betevő falatja nem volt, mindezeket egybevetve, úgy látja, hogy az 1440/1945. M. E. rendelet 2. §-a utolsó előtti bekezdése alkalmazásának van helye és szerinte a hat hónapi börtön áll a vádlott alanyi bűnössége fokával és a cselekménye tárgyi súlyával arányban”. Így Liszka György hat hónapot kapott, mellékbüntetésként öt évre felfüggesztették politikai jogainak gyakorlását. A néppügyész súlyosbításért fellebbezett. A NOT 1946. május 13-án tárgyalta az ügyet és helybenhagyta a Kecskeméti Népbíróság ítéletét. Az indoklás szerint a vádlott még csak 16 éves volt, amikor bekényszerítették az SS-be. A gyermek kiszolgáltatót és magára hagyott volt.

Liszka György, mivel 1945. augusztus 17-től előzetes letartóztatásban volt, ekkorra már bőven letöltötte a hat hónapot, ekkor már közel kilenc hónapja volt börtönben. Korábban 1946. március 19-én a vádlott nagybátyja, Szabó László szabadlábra helyezés iránti kérelmet adott be a NOT-hoz. A kérelmet azzal indokolta, hogy Liszka György büntetését kitöltötte 1946. február 17-én és mégsem engedték el. A NOT végzést hozott 1946. április 15-én, amely azonnal szabadlábra helyezte Liszka Györgyöt, és az előzetes letartóztatását megszüntette. Ennek eredményeként 1946. április 19-én Liszka Györgyöt a szegedi börtönből átkísérték a Kecskeméti Néppügyészséghez. A peranyagban található még kézbesítési bizonyítványok, amelyek szerint Liszka György még egy hónappal később, 1946. május 20-án is a kalocsai internálótáborban volt, sőt 1946. július 27-én is ide, a kalocsai internálótáborba kézbesítettek neki levelet a Kecskeméti Népbíróságtól.²⁷ Tehát a kecskeméti rendőrség nem igazán vette komolyan azt, hogy a NOT milyen ítéletet vagy végzést hozott, ők ezt jelen esetben nem tartották be, és továbbra is internálótáborban tartották fogva Liszka Györgyöt.²⁸

---

27 Ez nem egyedi eset volt, hanem általános gyakorlat. Gyarmati György tanulmányában megállapította, hogy a politikai rendőrség feladata volt „a kommunistáknak nem tetsző – felmentő vagy »csak« kevésbé elmarasztaló – bírósági határozat esetén közigazgatási úton intézkedni az érintett fogva tartásáról”. Gyarmati (2002) 6. o. Kiszely Gábor is megjegyezte, hogy a „népbírói gyakorlatban megmutatkozó elégtelenségek felszámolása a politikai rendőrségre vár. Tekintve a mind gyakoribbá váló enyhe ítéleteket »a belügyminiszter utasítására bevezettük azt a gyakorlatot, hogy a vádemelés mellőzése, vagy felmentő ítélet esetén a gyanúsítottat visszakerültük és egyes esetekben internáltuk, illetőleg internálásukra a főkapitányságnak javaslatot tettünk« – vallja Tímár István.” Idézi Kiszely 28. o.

28 BKMÖL XXV. 18. A Kecskeméti Népbíróság iratai 384/1945. Liszka György ügye.

3. Dr. Matolcsy Károly ügye

Dr. Matolcsy Károlyt azzal vádolták, hogy a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesülete (MONE)²⁹ kecskeméti szervezetének az elnökeként a szervezetet demokráciaellenesen működtette. Matolcsy Károlynak azonban kiváló kapcsolatai voltak, ezzel a letartóztatást ugyan nem tudta elkerülni, de végül a Kecskeméti Néppügyészség ejtette a vádat és kérte az eljárás megszüntetését. Matolcsyt 1945. április 27-én tartóztatta le a politikai rendőrség. Matolcsyt a néppügyészségen május 22-én hallgatták ki, ahol elmondta, hogy *„én magam végig élveztem a mérsékelt és baloldali gondolkozású orvostársaim bizalmát, kik nem egyszer kifejezésre juttatták, hogy azáltal, hogy a MONE elnökségét én vállaltam el, sikerült megakadályozni, hogy a MONE itt is szélsőséges irányban működjék.”* Matolcsy kifejtette, hogy egy pártnak sem volt a tagja, soha nem politizált. A város kiürítésekor nem ment el, hanem a Kisnyírben lévő tanyáján folytatta a hivatását. A szülészeti osztály betegeit és dolgozóit is ide vitték ki, így a kórház felszerelését is megmentette.³⁰ Kérte, hogy bocsássák szabadon mert, egyrészt ártatlan, másrészt nincs a városban olyan orvos, aki nőgyógyászati hasi műtétet végezhetne. A népbíróági tárgyaláson dr. Matolcsy Károly 1945. június elsején nem jelent meg, betegsége hivatkozva, július 13-án pedig a bíróság napolta el a tárgyalást, mert a néppügyész bejelentette, hogy *„a jelen ügy összes iratai a vádlott pertörlési kérelmének elbírálása végett a budapesti népfőügyészségnek küldettek meg”*. A kérelmet az igazságügyi miniszternek

---

29 A Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületét 1919 áprilisában, a Tanácsköztársaság idején alapították meg titkosan, legálisan 1919. augusztus 17-én. Az egyesületet fajvédő céllal hozták létre annak érdekében, hogy az orvosok között a vezető szerep a magyar „fajbeliekhez” kerüljön, és a zsidó orvosokat kizsírítsák a vezető posztokról, majd az orvosi szakmából. A MONE hamarosan összeállította a keresztény orvosok névjegyzékét Csilléry András vezetésével, aki a forradalom bukását követően a népegészségügyi tárca vezetője lett. A MONE-nak jelentős szerepe volt a numerus clausus (1920. évi XXV.) törvény megszületésében is. A MONE a Turul Diákszövetségen belül megszervezte a Csaba Bajtársi Szövetséget, amely a keresztény orvostanhallgatók szervezete volt. A MONE tagjai között több jelentős orvos volt, rektorok, dékánok, egyetemi professzorok, többek között Rítóók Zsigmond, Bársony János, Székely Ágoston, Verebély Tibor. A MONE-ba belépő orvosokat faji szempontból átvilágították, majd adataikat listára rögzítették, amit felhasználtak az új orvosi állások betöltésénél. Az 1920-as években a társadalombiztosítás reformját követően az orvosok egyre nagyobb része állami tisztviselő lett, a MONE az államosított biztosítóintézeteket igyekezett ellenőrzése alá vonni (Csilléry András lett az OTI elnöke, aki 1938-ban az első zsidótörvény tervezetét benyújtotta a parlamentben) és ott a keresztény orvosokat álláshoz juttatni, akik ezért szívesen beléptek az egyesületbe. A harmincas években az OTI-nál alkalmazott orvosok kétharmada a MONE tagjai közül került ki. A zsidó orvosok egyre nagyobb aránya magánorvos, míg a keresztény orvosok kétharmada alkalmazott orvos lett. 1936-ban felállították az Országos Orvosi Kamarát (OOK), amelynek elnöke Verebély Tibor lett, és bevezették a kötelező kamarai tagságot, amely szervezet szintén a zsidó orvosok kizsírítására törekedett. 1941-ben a MONE az OOK-tól kapott iratok alapján állította össze a zsidó orvosok listáját, amit átadtak a Honvédelmi Minisztériumnak, annak érdekében, hogy a listán szereplő orvosokat hívják be munkaszolgálatra. A német megszállást követően az orvosi kamara elnöke kérvénnyel fordult a belügyminiszterhez, hogy a munkaszolgálatos orvosokat mihamarabb deportálják, ennek az akciónak a becslések szerint 2500 orvos esett áldozatul. Kovács (1995) és Pelle.

30 Dr. Dobák István tisztii főorvos összegző jelentést írt a polgármesternek 1945. szeptember 20-án. Ebben kifejtette, hogy az általános kiürítési parancs után a városi közkórház és a Thury-féle magán-szanatórium felszerelésének megmentését tartotta a legfontosabb feladatnak. A közkórház szülészeti osztályát dr. Matolcsy Károly segítségével Kisnyírbe vitték a Thury-féle szanatórium felszerelésével együtt. Az odamentett felszerelési tárgyak mind megmaradtak. *„A közkórház szülészeti osztálya a kisnyíri Matolcsy-villában folytatta működését, Dr. Matolcsy Károly vezetésével és cca. 20-25 volt a beteglétszám.”* BKMÖL IV. 1926. Kecskemét th. Város Közigazgatási Bizottságának Iratai 1944–1945. 267. doboz.

május 17-én adta be Matolcsy felesége. A kérelemhez dr. Molnár Erik³¹ és Vörös János³² miniszterek nyilatkozatát is csatolta, amelyben elismerték, hogy Matolcsy segítette őket a háború idején, és hogy Matolcsy nem tanúsított demokráciaellenes magatartást. Matolcsy felesége kérte a pertörlést, mert már eddig az internálás és a rendőri felügyelet alatt is sokat szenvedett a férje, pedig semmit sem követett el.

Ilyen magas szintű kapcsolatok ellenére augusztus 15-én a politikai rendőrség kihallgatta Matolcsyt, aki elmondta, hogy dr. Molnár Erik ügyvéd jó ismerőse volt Kecskeméten, akit a nyilasok 1944 októberében letartóztattak. Ezt Tóth Lászlótól, a későbbi polgármestertől tudta meg. A városháza előtt hallotta, hogy Bajor csendőr alezredes és dr. Sándor József tiszti főügyész Molnár Erikről tárgyalnak. Bajor egyik női hozzátartozóját operálta korábban Matolcsy, amiért ő hálás volt neki, egyébként szerinte liberális felfogású volt az alezredes. Bajor lánya egy zsidó gyáros felesége volt. A beszélgetésbe Matolcsy is bekapcsolódott és Sándorral együtt kérték, hogy Molnár Eriket bocsássák szabadon, mert ők jótállnak érte. *„A miniszter úr nyilatkozatban is elismeri, hogy a kiszabadításakor én is közre működtem”* – jegyezte meg Matolcsy.

Vörös János honvédelmi miniszter távoli rokona volt Matolcsynak. 1944. október 15. után Vörös Kecskemétre menekült a Gestapo elől feleségével. Először Köncsög-pusztán rejtőzködött. Vörös felesége hívta ki ide Matolcsyt, hogy a férje csak benne bízik meg, és *„rám bízta a sorsát.”* Innen október 20-a körül Dobák főorvos segítségével vitték a városi kórházba, ahol álnéven rejtegették őket. Október 25-én Vöröst és feleségét a Ferences barátoknak adta át, a továbbiakban ők bújtatták.³³ *„A felszabadulás után a barátok adták át a Honvédelmi miniszter urat és feleségét az orosz parancsnokságnak, Vörös miniszter úr a fenti tényít írásbeli nyilatkozatban ismerte el.”*

Dr. Matolcsy ügyében kihallgatták a város vezető orvosait is a politikai rendőrségen. Dr. Merétey Sándor kórházigazgató főorvos, egyetemi magántanár elmondta, hogy a MONE kecskeméti szervezete 1937-ben vagy 38-ban alakult meg, ekkor a vádlott lett az

31 Molnár Erik Kecskeméten élt a két világháború között, ügyvédként dolgozott a városban és a jogakadémián is tanított. Kecskemét szovjet megszállását követően hat hétig a város helyettes polgármestere volt, majd 1944. december 25-től az ideiglenes kormány népjóléti minisztere. 1947-től tájékoztatási miniszter, majd külügyminiszter. 1948–49-ben Magyarország moszkvai nagykövete, majd igazságügy-miniszter és ismét külügyminiszter. 1953-tól a Legfelsőbb Bíróság elnöke, majd igazságügy-miniszter. Tagja volt az MKP és az MDP Központi Bizottságának, 1944-től a haláláig országgyűlési képviselő. 1949-től egyetemi tanár volt az ELTE-n, nagy szerepe volt a marxista történettudományi kutatás és írás irányításában. 1949-es megalakulása óta igazgatója volt az MTA Történettudományi Intézetének. Forrás: <http://mek.niif.hu/00300/00355/html/index.html> Utolsó letöltés: 2009. január 13.

32 Vörös János (1891–1968) főhadnagyként vett részt az első világháborúban. Helytállásáért magas kitüntetésekben részesült, ezért később felvételt nyert a Vitézi Rendbe. 1941-ben tábornok, 1944. március 19. után német nyomásra kinevezték a Magyar Királyi Honvéd Vezérkari Főnökség élére, majd május 10-én vezérezredessé léptették elő. Szeptembertől felismerte, hogy Magyarország létérdeke a háborúból való mielőbbi kilépés. 1944. október 15-i szerepe máig vitatott, mert *„határozatlan utasításaival, kétértelmű magatartásával hozzájárult a kiugrási kísérlet kudarchoz”*. A nyilasok elől bujkálva Kecskemétre menekült. Moszkvában 1944. november 7-től részt vett a fegyverszüneti, majd kormányalakítási tárgyalásokban. Tagja volt annak a küldöttségnek, amely 1945. január 20-án Moszkvában aláírta a magyar fegyverszüneti egyezményt. 1944. december 22-én honvédelmi miniszternek választották meg, 1945. november 15-ig állt a minisztérium élén, egyben a Honvéd Vezérkar főnöke volt 1946. március 2-ig. 1949. március 25-én letartóztatták, koholt vádak alapján 1950. június 9-én életfogytig tartó fegyházra ítélték. 1956. október 27-én szabadult, ezután visszavonultan élt Balatonfüreden. Ítéletét 1990. május 18-án semmissé nyilvánították. http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/kislex/biograf/voros_j.htm

33 A kecskeméti ferences szerzetesek P. Károlyi Bernát atya vezetésével nemcsak a helyi üldözötteket, hanem a budapesti menekülteket is bújtatták. Füzi 167. o.

elnöke, aki a felszabadulásig volt a szervezet elnöke. A MONE kecskeméti szervezetének működése nem volt demokráciaellenes, mindössze a kötelező közgyűléseket és néhány közegészségügyi előadást szervezett. A zsidókat nem üldözte a helyi MONE, a szervezet működésének nem volt jelentősége.

Dr. Cserey-Pechány Albin³⁴ kórházigazgató főorvos kijelentette, hogy a MONE utolsóként megalakult szervezete volt a kecskeméti, ekkor is csak felsőbb nyomásra hozták létre. A MONE helyben nem volt zsidóellenes szervezet, alig volt működése. A szervezet részben Matolcsynak köszönhetően nem volt demokráciaellenes, ezért a szélsőségesek támadták is.

Dr. Róth Miklós izraelita orvos vallomásában elmondta, hogy 1942-ig, míg itthon volt, nem érzékelte a MONE működését. Nem érezte e szervezet káros hatását, vagy mellőzését a zsidó orvosoknak. Őt Matolcsy segítette és támogatta, a „*zsidókkal szemben sem volt demokráciaellenes*”.

Dr. Nagy György igazságügyi orvos szakértő kifejtette, hogy Budapestről, a központi szervezettől többször sürgették, hogy Kecskeméten is alakítsák meg a helyi MONE-t. Mielőtt Matolcsyt megválasztották volna az egyesület elnökének, a kecskeméti zsidó orvosokkal közölte, hogy őt jelölték erre a tisztségre. Jelölését a zsidó orvosok is támogatták, mert személyében biztosítékot láttak arra, hogy a szervezet működésében a szélsőségek nem jutnak érvényre. A szervezet nem igazán működött, a zsidó orvosokat nem különböztették meg hátrányosan Kecskeméten. A budapesti kollégák rossz néven vették, hogy Kecskeméten 1919 óta nem alakult meg a helyi MONE.

Tóth László polgármester vallomásában elmondta, hogy nem ismerte a helyi MONE működését. Nem tud róla, hogy a zsidó orvosokat bármiben is korlátozták volna Kecskeméten. Nem tud Matolcsy demokráciaellenes tevékenységéről sem.

Matolcsy az igazolóbizottság igazolta, és a Kecskeméti Orvosok Szabad Szakszervezete is kérte szabadlábba helyezését. A város meghatározó személyei is kérték Matolcsy szabadon bocsátását. Dr. Gereben János népügyész³⁵ aláírta a közjegyző előtt, hogy Matolcsy ártatlan, mellette Rigó Ferenc, Reiszmann Gyula és Reiszmann Andor is. Blau László deportált is aláírta, aki arról is nyilatkozott, hogy zsidó orvosokkal (dr. Balázs, dr. Moskovits, dr. Hirsch) jó barátságban volt Matolcsy.

A Kecskeméti Népügyészség 1945. október 11-én ejtette a vádat és kérte az eljárás megszüntetését. Az indoklásban leírták, hogy Matolcsy a MONE elnökeként segítette a zsidó orvosokat. Dr. Róth Miklós zsidó segédorvost is alkalmazta, segítette és támogatta. Segítette a szegény betegeket is, a harcok alatt is ellátta hivatását és védelmezte a betegeit. A saját élelmiszeréből etette a betegeket, és családja hazatéréséig nem fogadott el honoráriumot.³⁶ Matolcsy Károly azon kevesek közé tartozott, akinek a vádját ejtette a helyi népügyészség. Ezt elsősorban annak köszönhetette, hogy helyi és országos szinten is jelentős

---

34 Dr. Cserey-Pechány Albin Pozsonyban született 1892-ben, 1914-ben szerzett orvosi diplomát Budapesten. Az első világháborúban több kórházban dolgozott, majd Budapesten. 1922-ben került a kecskeméti kórházhoz, amelynek 1923–40-ig igazgató főorvosa volt. Tudományos írásai különféle szaklapokban jelentek meg. Péterné 59. o.

35 Dr. Gereben Jánost 1945. április 29-én nevezték ki népügyésszé. 1907. december 28-án született Lajosmizsén. 1925-ben érettségizett Kecskeméten, ezt követően a Kecskeméti Jogakadémiára járt, majd 1929-ben a szegedi Ferenc József Tudományegyetemen jogi és államtudományi doktorátust szerzett. 1934-ben tette le az egyesített ügyvédi és bírói vizsgát. 1937-ben házasságot kötött Kozma Mártával. Amíg ki nem zárták az ügyvédi kamarából, ügyvédként dolgozott. 1940. szeptember elseje után kisebb-nagyobb megszakításokkal munkaszolgálatot teljesített. 1944. december 7-én a Németországba irányított századától megszökött és beállt a Vörös Hadsereghez.

36 BKMÖL XXV. 18. A Kecskeméti Népbíróság iratai 144/1945. Dr. Matolcsy Károly ügye.

kapcsolatokkal rendelkezett, elismert orvos volt a városban, mert ártatlansága miatt éppen úgy elítélhették volna őt is, mint sok más vádlottat.

4. Varga Gergely ügye

A Magyar Államrendőrség Kecskeméti Főkapitánysága Politikai Rendvédelmi Osztályának a tevékenységére vonatkozóan több ügy is sok információt tartalmaz, ebből a szempontból az egyik legérdekesebb ügy Varga Gergelyé, aki önmagára nézve egészen döbbenetes és irracionális vallomást tesz. Varga később levelet írt a NOT elnökének, amelyben pontosan rögzítette, hogy mi is történt vele a rendőrségen és hogyan hallgatták ki.

Varga Gergely³⁷ Klein Ignác jelentette fel a politikai rendőrségen. Kleint állítása szerint 1944-ben Varga feljelentése alapján vitte el a lakásából a Gestapo. Klein azt is állította, hogy *„miután engem elvittek Varga felkereste a feleségemet, akitől 200 pengőt zsarolt ki. A pénzt azzal az indokkal kérte, hogy engem ütnek, vernek és ezt ő, mint Gestapo megbízott el tudja intézni.”*

A politikai rendőrségen Moskovits Miklós 1945. május 11-én hallgatta ki Vargát. A jegyzőkönyvben a következő kijelentések szerepelnek: *„A Gestapo besúgójaként működtem. (...) Bár én zsidókról semmi rosszat nem tudtam, mégis rögtön azt a feleletet adtam, hogyne tudnék. Vannak többen is, akik kijelentették, hogy amikor a németek kimennek, minden magyar ember hátába beleégetik a horogkeresztet. (...) Először Klein Ignác Mária krt. 7. nevét mondtam be, a besúgásért rögtön megkaptam a 200 P-t a Gestapótól. (...) Később elmentem Klein Ignác feleségéhez, akit megszaroltam avval, hogy ha ad nekem 200 P-t, akkor nem engedem a férjét ütni, verni és főleg kivégeztetni. (...) Felesége kétségbeesetten rohant a szekrényhez és közben sírva hangoztatta, hogy nagyon szegények, csak ennyi kis megtakarított pénzük van, de a pénzt azért rögtön ideadta. Kleinné, tovább könyörgött nekem, hogy férjét, aki kenyérkereső volt, akit ő úgy szeret mentsem meg. En mindent megígértem, bár tudtam azt, hogy én a Gestapónál a besúgáson kívül nem tehetek semmit.”* A jegyzőkönyv szerint Varga két nappal később Halász Artúrt is megfenyegette, hogy ha nem ad neki 300 pengőt, elviteti a Gestapóval. Ezek után Spitzer Dezsőt is megszarolta 200 pengővel, majd meg akarta zsarolni Spitzer Vilmosnét is 1500 pengővel, de ő nem ijedt meg és nem adott pénzt. Végül egészen döbbenetesen zárul a jegyzőkönyv: *„Később rájöttem arra, hogy ez egy nagyon aljas csúnya foglalkozás. Nem akartam tovább besúgó lenni. (...) Vallomásomat minden kényszer nélkül az igazságnak megfelelően tettem meg. Bűnösnek érzem magam és ezért szenvedni akarok.”* Ezt követően Vargát május 16-án előzetes letartóztatásba helyezték.

A népbíróóság 1945. július 3-án tárgyalta Varga Gergely ügyét. A tárgyaláson csak egy tanú volt, a sértett Klein Ignác. A tárgyalás kezdetén Varga elmondta, hogy nem bűnös, nem jelentette fel Kleint. 1944 őszén a Gáspár András utcai lakásán megjelent egy magyar civil egyén és Kleint kereste. Klein könyvkereskedőnek ebben az épületben volt a cse-reboltja és megkérte őt, hogy ha bárki keresi, küldjék a Mária utcán lévő lakására. Az érdeklődőnek ő megadta a címet. Az egyén elment, majd nemsokára visszajött egy német tiszttel és *„pisztolyt fogtak rám így kényszerítették arra, hogy velük menjek és mutassam meg Klein Ignác lakását”*. Varga állítása szerint kényszer hatása alatt ment velük, és mutatta meg Klein lakását, többet nem tud az esetről, mert elengedték. Állítása szerint soha nem volt a Gestapo besúgója. Arra a kérdésre, hogy miért mondott mást a rendőrségi kihallgatás során, azt válaszolta, hogy *„való igaz, hogy az elémtárt nyomozati vallomást szóról-szóra így tettem meg a rendőrség előtt, amint azt előttem most felolvasták, de erre kényszerítve voltam, mert a kihallgatásom során háromszor megverték”*.

37 Varga Gergely 1902-ben született, háromgyermekes családapa, hentessegéd.

Klein tanúvallomásában kijelentette, hogy Varga a németeknek elmondta, hogy Kleintől korábban azt hallotta, hogy ha a németek kimennek az országból, a zsidók elvágják minden magyar nyakát. Vargára azt mondta, hogy egy részeges alak.

A népbíróság Varga Gergelyt hét év kényszermunkára ítélte. Mellékbüntetésként politikai jogainak gyakorlását tíz évre felfüggesztették. Varga Gergelyt a rendőrségi vallomása és Klein tanúvallomása alapján ítélték el.

1945 decemberében Varga írt a börtönből a NOT elnökének, ebben kifejtette, hogy őt kényszerítették arra, hogy Kleinhez kísérje a németeket, akit egyébként 48 órán belül szabadon engedtek. Varga megállapította, hogy „*tarthatatlan tehát a rendőrségen 3-szori kegyetlen verés és sallerozás által kicsikart vallomásom*”.

Varga Gergely 1946. január 22-én kérelemmel fordult a NOT elnökéhez, dr. Bojta Bélához a szegedi börtönből. A levélből hosszasan idézek, mert ennyire részletesen más dokumentumokban nem találtam a politikai rendőrség kihallgatási módszereire vonatkozó leírást. Ezen túl a dokumentum jól megvilágítja a népügyészség és a politikai rendőrség együttműködését, a népbíróság „bizonyítási” eljárását és az ítélezés módját is.

„*Nem érzem magam bűnösnek és ezért bátorodom a való tényállást alantikban előadni. Nem csak mentségemre hozom fel a való tényállást, hanem azért is, hogy sok kecskeméti ártatlan ember miként lett megkínözva és elítélve, hogy erről Méltóságos Elnökúrnak is tudomása legyen.*

1945. május 3.-án este 7 óraker lettem a kecskeméti rendőrség Zsákai Károly politikai nyomozója által letartóztatva. Letartóztatásom után a rendőrségre vittek, ahol a pincében egy helyiségben már vártak rám Gold Károly, Horbát György politikai nyomozók, Rosenfeld Ibolya női detektív és Bánó Mihály kecskeméti rendőrkapitány. Ott maradt Zsákai Károly politikai nyomozó is. Amint a helyiségbe léptem, nem kérdeztek semmit, csak nekem támadtak és gumi botokkal, bikacsökkel vertek, pofoztak ahol csak értek, amíg össze nem estem. Esméletlenül egy zárkába csuktak, ahol fogoly társaim vízzel fellocsoltak. Majd ugyanezen nap éjfélkor ismét értem jöttem és az előbb említett kínzó helyiségbe szállítottak, ahol gúzsba kötöttek és alaposan ismételtel megverték. Csak most mondták először »Te bitang kutya, Te jelentetted fel és vitetted el a Gestapóval Klein Ignácot, azt a becsületes magyar embert?« Azonnal tiltakoztam ezen gyanúsítás ellen. Tagadásomra ismét nekem estek és vertek eszméletlenségig. A szobában erős pálinka és borszag terjengett és a jelenlévőkön meglátszott, hogy mindnyájan igen erős ittas állapotban vannak. Milyen módon kerültem előbbi cellámba nem tudom, de ott tértem ismét eszméletre előbbi cellámban. Sokáig lehettem eszméletlen állapotban, mert alig hogy magamhoz tértem hajnali négy óraker ismét értem jöttem. Ismét a vialatába kerültem, pár óra alatt immár harmadszor. Itt ismét gúzsba kötöttek egy deszkára meztelen állapotban. Elkezdtek verni a gyomromat, talpamat. Majd Zsákai Károly politikai nyomozó kettő darab sallert (autógumi hegesztőt) kötött a karomra és azt meggyújtotta. Közben égő cigaretta paraszát nyomkodták lábszáramra és oldalaimhoz. Ekkor rettenetesen kínzó fájdalmak hatása alatt kértem, hogy ne kínozzanak már, mindent aláírok amit csak akarnak. Ekkor Zsákai Károly azt mondotta, hogy »Te gazember, miért nem vallottál mindjárt, akkor nem kínoztunk volna!« A kínzások közben Rosenfeld Ibolya női detektív szoknyáját felemelte, meztelen végbélnyílásával szájamra ült, orromhoz dörgölte, majd kényszerítettek, hogy szájjamat kinyissam és ő belevizelt, miközben azt mondotta »Te bűdös, most kóstold meg, hogy milyen a zsidó pina!«

Ezen embertelen kínzások után, lábaimon alig állva, karjaimban sajtó fájdalommal, emberi mivoltomban teljesen megszegyenítve és megalázva, élem tettem három darab teljesen üres ív papírt, rámparancsoltak, hogy azokat mind írjam alá. Már akkor gondoltam, hogy ezen üres általam aláírt lapokra fogják a jegyzőkönyvet ráírni, kényük kedvük szerint. Remélve, hogy az ügyészi kihallgatáson, vagy a bíróság előtt módomban lesz a tényállást megvilágítani és tisztázni, aláírtam a teljesen üres lapokat. Akkor még szinte örültem is, hogy az embertelen kínzásoknak azzal, hogy aláírom a biancó lapokat végeszakad. Az aláírás után visszavittek cellámba, ahol több összekínzott, fájdalmaitan bajjagató hozzám hasonló sorsüldözött volt. Itt orvosi kezelés nélkül, teljesen sötét zárkában május

7.-éig voltam. Május 7.-én átadtak a kecskeméti törvényszéki fogháznak. Június 30.-án előállítottak a kecskeméti népjogúdszéken, ahol kihallgattak. Itt is tagadtam az ellenem felhozott vádakat és a gyanúsítások valótlanságát, de a kihallgatáson jelen volt rendőrségi nyomozók, akik megkínzóttak torkomra fagyasztották a szót. Vallomásomról jegyzőkönyvet fel nem vettek, velem semmit nem is írtak alá. Valószínűnek tartom, hogy a már korábban üres állapotban aláíratott papírokat használták fel a készítendő jegyzőkönyvhöz.

Július 3.-án többedmagammal elvittek a fertőtlenítőbe, ahová bejött Tóth Antal kecskeméti fogházórral azzal, hogy én és Simon Bélát azonnal bírósági tárgyalásra kell előállítania.

Sem vádiratot, sem idézést nem kaptunk, védő ügyvédet sem vállalhattunk, védelmünket sem tudtuk előkészíteni, mert olyan váratlanul jött a népbírósági főtárgyalás kitűzése. Dr. Ungár kecskeméti ügyvéd volt hivatalból kirendelt védő, akit soha nem ismertem, akivel mind a mai napig egyetlen egy alkalommal még csak egy szót sem váltottam.

A tárgyalásra Klein Ignác vádló tanú sem lett megidézve, amiért a tárgyalást 2 órával elnapolták. Futárt küldtek el Klein Ignácért, hogy jöjjön azonnal el a tárgyalásra.

Klein Ignác a tárgyaláson nem vallott, hivatkozott arra, hogy hirtelen jött az egész, hogy a deportálásban elvesztett szenvedései, valamint feleségének elvesztése miatt olyan idegállapotban van, hogy nem emlékszik a történetekre tisztán. Kéri, hogy az általam a rendőrségen tett vallomásom vegyék a tárgyalás alapjául, mert valószínűleg minden úgy történt, ahogy azt a rendőrségen vallottam. Most világosodott meg előttem vitán felül, miért volt szükség arra, hogy velem üres papírlapokat írtak alá.

Amikor a kért jegyzőkönyvet a bíróság ismertette, amely jegyzőkönyvet én soha nem láttam és nem olvastam, Klein Ignác csak bólogatott. A kérdésre azt mondta, hogyha Varga Gergely ezt vallotta, akkor valószínű, így is volt. Arra kellett tehát három üres elemrakott ív papírt aláírnom, hogy olyan jegyzőkönyvet írhasanak rá, amelynek tartalma olyan legyen aminek alapján én elítélhető voltam.

A tárgyaláson kértem a tárgyalás elnapolását és nem bűnösségem megállapítása végett bejelentett tanúim kihallgatását. Ezen kérésemet a bíróság elutasította, azzal, hogy a rendőrségen tett beismerő vallomásom a tényállást teljes mértékben tisztázta és nincs további tanúk kihallgatására szükség.

A védelem lehetőségeitől megfosztva, hamisan, embertelen kínzások súlya alatt aláíratott üres lapokra felvett rendőrségi jegyzőkönyv alapján, vádirat, idézés nélkül ítéltem el oly súlyosan, hogy hét (7) évi kényszermunkával súlytottak.

A tárgyalás után három héttel kértem az ítélet és a főtárgyaláson felvett jegyzőkönyvnek írásbeli másolatát részemre kikézésíteni, amit szintén megtagadtak tőlem.

A tárgyalás során, amikor kértem tanúim kihallgatását dr. Lakos tanácselnök úr azt mondta, hogy »Örüljön, hogy így úszta meg az ügyet, bűnéért akasztás járt volna maradjon nyugodtan.«

Július 10-e körül 4 tagú vizsgálóbizottság szállott ki Kecskemétre a törvényszéki fogházba. Ezen bizottság előtt – tagjai névszerint nem ismerem – az itt előadottakat jegyzőkönyvbe mondtam és alá is írtam. Az embertelen kínzások sorozata ma már nem titok, mert a kiszállt bizottság is kétséget kizáróan megállapította, hogy az embertelen kínzások nem mese volt. Sőt még a sajtó is foglalkozott a kecskeméti emberfeletti kínzásokkal. A bizottság az összes letartóztatottakat kihallgatta, cca 80-100 embert, akik egyöntetűen vallottak.”

Ezt követően saját ügyének valós tényállását ismertette Varga. Ennek bizonyítására 18 tanút nevezett meg.

A NOT hamarosan, 1946. április 3-án tárgyalta Varga Gergely ügyét. Varga István tanú elmondta, hogy a vádlottat a németek tényleg kényszerítették, hogy menjen el és mutassa meg nekik Klien lakását. Varga más tanúval is bizonyította, hogy kényszer miatt ment a németekkel. A NOT a tárgyalás napján azonnal szabadlábra helyezte Vargát. A következő tárgyaláson, 1946. október 7-én a NOT felmentette Varga Gergelyt, megállapította, hogy

Varga csak akkor árulta el Klein lakhelyét, amikor az SS-tiszt fegyverrel kényszerítette erre. Kleint elvitték a németek, de hamarosan hazaengedték. Nem lehetett bizonyítani, hogy a vádlott súgta volna be Kleint, vagy rá vonatkozóan terhelő adatokat mondott volna.³⁸

Összegzés

A politikai rendőrség Kecskeméten 1945 áprilisában és májusában jelentős letartóztatási hullámot indított el. A népbírósi perek jelentős része májusban, júniusban kezdődött. Jól nyomon követhető, hogy a városban a polgári középosztály magasabb pozícióiban lévőkre „vadásztak” a politikai rendőrség tagjai. Minden bizonnyal a régi elit megfélemlítése volt a célja elsősorban az MKP-nak és a vele szoros együttműködésben tevékenykedő népgyűzségnek, népbíróságnak és politikai rendőrségnek. Tetteikkel és eljárásaikkal megteremtették a félelem légkörét, ami elengedhetetlen volt ahhoz, hogy a későbbiekben jelentős ellenállás nélkül magukhoz tudják ragadni a hatalmat. Ez az időszak a véleményformáló helyi elit megfélemlítésének az időszaka volt. Ezt a folyamatot a helyi MKP és szövetségesei, a vele szorosan együttműködő politikai rendőrség és a népgyűzség tartotta kézben. Az MKP és a politikai rendőrség kecskeméti tagsága egyrészt a volt munkaszolgálatos helyi és ide érkező zsidókból, másrészt a város korábbi szegény baloldali személyeiből állt, akik közül többen a helyi Nyilaskeresztes Párt tevékenységében is részt vettek. Jól megfigyelhető, hogy az egyes ügyekben a személyes bosszú, vagy valamilyen korábbi sérelem is jelentős szerepet játszott.

Irodalom

- Az 1945. évi VII. törvénycikk www.rev.hu/sulinet45/szerviz/dokument/nepbir.htm
- Füzi László (szerk.): *Helytörténeti részletek a kecskeméti Ferences Rendház történetéből (1644–1950)*. Kecskeméti Lapok, Kecskemét, 2004.
- Gyarmati György: *Péter Gábor és az ÁVH birodalom*. Rubicon 2002/6–7. szám. Zord idők. A politikai rendőrség történetéből. 4–10. o.
- Iványosi-Szabó Tibor (szerk.): *Dokumentumok Kecskemét történetéből I.* 1944. október 31. – 1945. május 8. Kecskemét Város Tanácsa V. B., Kecskemét, 1975
- Kiszely Gábor: *ÁVH. Egy terrorszervezet története*. Korona Kiadó, Budapest, 2000
- Magyar Katolikus Lexikon*, www.lexikon.katolikus.hu (címszó: kecskeméti népbíróság)
- Kovács M. Mária (1995): *A numerus clausus és az orvosi antiszemitizmus a húszas években*. Budapesti Negyed, 1995/2. www.bparchiv.hu/magyar/kiadvany/bpn/08/kovacs1.html
- Kovács M. Mária (2001): *Liberalizmus, radikalizmus, antiszemitizmus*. Helikon Kiadó, Budapest, 2001
- Paksa Rudolf: *Szélsőjobbaldali pártok és mozgalmak a Horthy-korszakban*. Kommentár 2007/5. http://www.kommentar.info.hu/paksa_rudolf_szelsojobbaldai_partok.pdf
- Pelle János (2006): *Orvoskamara: önkéntes vagy kötelező tagság?* HVG, 2006. október 27. <http://hvg.hu/print/20061026orvos.aspx>

38 BKMÖL XXV. 18. A Kecskeméti Népbíróság iratai 131/1945. Varga Gergely ügye.

- Péterné Fehér Mária, Szabó Tamás, Székelyné Kőrösi Ilona: *Kecskeméti életrajzi lexikon*. Kecskeméti füzetek 4. Kecskeméti Lapok Kft. és a Kecskemét Monográfia Szerkesztősége, Kecskemét, 1992
- Romsics Ignác (szerk.): *Magyar történeti szöveggyűjtemény 1914–1999. II. kötet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2000
- Soós Mihály: *A háborús és népellenes bűntettek feltárásának forrásai*. In: Gyarmati György (szerk.): *Az átmenet évkönyve 2003. Trezor 3. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára*, Budapest, 2004
- Tánczos-Szabó Ágota: *A Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltárának népbírói fondjai*. Levéltári Szemle, 2004/3. szám, 15–20. o.
- Tánczos-Szabó Ágota: *Népbírók működése a mai Bács-Kiskun megye területén 1945 és 1948 között*. In: Szabó Attila (szerk.): *Bács-Kiskun megye múltjából XX. Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára*, Kecskemét, 2005